

ПРИЄДНУВАЛЬНІ РЕЧЕННЯ ЯК ЗАСІБ ОРОЗМОВЛЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ВИКЛАДУ

(на матеріалі сучасної української прози для дітей)

**В. В. Богатко, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
(Вінниця, Україна)**

e-mail: bogatkovv@i.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3634-9488>

У статті проаналізовано структуру та стилістичні параметри функціонування приєднувальних конструкцій у мові сучасної української прози для дітей. Висвітлено поняття приєднувального зв'язку в поглядах українських науковців. З'ясовано, що приєднувальні речення мають диференційні ознаки, специфічну граматичну природу, тому заслуговують на власний синтаксичний статус.

Доведено, що «приєднування» – різновид синтаксичного зв'язку на основі співвідношення семантико-граматичної незалежності головної предикативної частини та смислового й граматичного тяжіння до неї приєднувальної.

Закцентовано на основних засобах зв'язку приєднувального речення з основним, а також на жанрово-стилістичних та комунікативно-прагматичних чинниках впливу на вибір приєднувальної конструкції. Проаналізовано причини вибору приєднувального речення з-поміж інших можливих форм вираження тієї самої думки.

Виокремлено найуживаніші типи згаданих конструкцій, що мають специфічну формально-синтаксичну та семантико-синтаксичну структуру. Установлено, що приєднувальні речення в мові прозових творів для дітей найчастіше подають атрибутивні, обставинні й об'єктні характеристики дії основного речення.

З-поміж указаних синтаксичних одиниць особливо частотними визначено приєднувальні структури з атрибутивною та обставинною семантикою, менш частотними – речення об'єктної семантики. Указано на особливості оновлення їхньої структури, з'ясовано специфіку творення експресивного ефекту за допомогою приєднувальних речень у мові прозових творів для дітей.

Ключові слова: синтаксична одиниця, семантико-синтаксична структура речення, приєднувальні речення атрибутивної, об'єктної, обставинної семантики, комунікативно-прагматичний потенціал, експресивний ефект, мова прози для дітей.

Актуальність. Приєднувальний зв'язок та конструкції з ним неодноразово слугували об'єктом вивчення в україністиці на матеріалі художнього, усно-розмовного й публіцистичного мовлення. Ці синтаксичні одиниці виявляють специфіку, пов'язану зі значенням додавання (уточнення, конкретизація, доповнення думки, пояснення її тощо) інформації до основної, базової частини, а також із багатством приєднувальних сполучних засобів, типових для одних стилів і не властивих іншим. Отож активність уживання, різноманітність структурних типів, комунікативно-прагматичний потенціал приєднувальних речень не однакові в різних стилях, що й спричиняє зацікавлення цими синтаксичними одиницями.

Проте варто визнати, що, попри наявність чималої кількості наукових праць із цієї проблематики, на сьогодні немає спеціальної наукової розвідки, присвяченої дослідженню семантико-синтаксичної структури приєднувальних конструкцій у мові сучасних українських прозових творів для дітей, вивченню стилістичного потенціалу таких структур, що й зумовлює актуальність пропонованої статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У лінгвістичній науці активно використовують термін *приєднування* (5; 10; 12; 14; 17; 24; 25). В україністиці існують різні підходи до його витлумачення. Зокрема, В. Жайворонко приєднування вважав

особливим різновидом синтаксичного зв'язку, коли дві синтаксеми співвідносяться на основі семантико-граматичної незалежності опорного речення та смислового і граматичного тяжіння до нього приєднувальній конструкції (10).

На думку П. Дудика, приєднувальні конструкції є синтаксичними побудовами, що формуються як частини попереднього речення, але виділені в окремі самостійні речення, здебільшого неповні двоскладні чи односкладні (8, с. 185). Отже, приєднувальними є ті частини речення або конструкції, що приєднуються до основного як додатковий елемент висловлення за допомогою сполучних слів.

Дослідниця М. Каранська кваліфікує приєднування як «семантико-синтаксичний зв'язок у середині простих і складних речень, на межі речень, з яких утворено одиниці висловлення вищого порядку – ССЦ, НФС», тобто це не суб'єктивне, а об'єктивне, закономірне явище у мові (5, с. 3), а А. Загнітко вважає приєднування особливим різновидом зв'язку, за якого на основі семантико-граматичної незалежності опорного речення і граматичного й смислового тяжіння до нього приєднувальній конструкції співвідносяться дві синтаксичні одиниці (13).

Приєднування, на думку В. Герман, – це різновид синтаксичного зв'язку; співвідношення двох синтаксичних одиниць на основі семантико-граматичної незалежності однієї з них (опорне речення) та смислового і граматичного тяжіння до неї іншої (приєднувальній конструкції). Остання є семантично зміщеною частиною простого або складного речення чи цілим реченням і передає додаткове повідомлення, зауваження, пояснення (4, с. 9). Дослідник К. Шульжук приєднувальну конструкцію витлумачував як речення, що становить додаткове повідомлення до опорного, виділяючись при цьому в окрему самостійну одиницю (23, с. 403).

В енциклопедії «Українська мова» приєднування витлумачено як різновид синтаксичного зв'язку; як співвідношення двох синтаксичних одиниць на основі семантико-граматичної незалежності однієї з них та смислового і граматичного тяжіння до неї іншої (приєднувальній конструкції). Остання є синтаксично зміщеною частиною простого або складного речення чи цілим реченням і передає додаткове повідомлення, зауваження, пояснення (22, с. 523).

На нашу думку, явище приєднування – це «семантико-граматична категорія, що має власну семантику (значення додаткового повідомлення) і власну граматичну форму вираження цієї семантики (спеціальні сполучники, сполучні слова)» (1, с. 120). Як явище живої усної мови воно нерідко буває «особливо динамічним, коли розширює межі приєднуваного компонента до структури речення – простого чи складного» (12, с. 577).

Водночас приєднування належить до явищ статичного плану речення. Ця граматична категорія містить додаткове щодо попереднього речення повідомлення, оформлене за допомогою певних мовних засобів. Приєднання постає особливим способом побудови висловлення, специфічним мовленнєвим оформленням певного інваріантного змісту (16, с. 30).

Вивченню приєднувальних структур у сучасній українській лінгвістиці присвячено праці багатьох учених (П. Дудик, В. Жайворонок, А. Загнітко, Н. Івкова, В. Вихованець, І. Завальнюк, М. Каранська, Г. Коцюбовська, І. Петличний та ін.), які зробили вагомий внесок у дослідження теоретичних проблем приєднування як синтаксичного зв'язку в мовознавстві.

Вивчення процесів синтаксичного розчленування, до яких належить приєднування, триває. Його активно досліджують С. Гурко (6), кваліфікуючи це явище як засіб імплікованого ствердження; А. Кучер (18), указуючи на те, що приєднування – це статичний варіант реалізації мовної системи, який є цілком суб'єктивним фактом. Д. Кроть характеризує приєднувальні конструкції як художній засіб вираження змістових та експресивно-стилістичних відтінків, що сприяють посиленню гнучкості й виразності мовлення (19).

Мета статті полягає в з'ясуванні семантико-синтаксичної структури та комунікативно-прагматичного потенціалу приєднувальних речень у мові сучасної української прози для дітей. Її **завдання**: 1) висвітлити спостереження й узагальнення українських науковців щодо поняття приєднувального зв'язку й проблемних питань, пов'язаних із ним; 2) проаналізувати структурно-семантичні особливості приєднувальних структур, окресливши засіб зв'язку між основним і приєднуваним реченнями; 3) з'ясувати функційно-стилістичні можливості, особливості оновлення змісту й структури найуживаніших типів приєднувальних речень у мові сучасних українських прозових творів для дітей.

Результати дослідження та їх обговорення. Неповторна естетика світосприйняття, спосіб мислення, манера письма кожного письменника знаходить утілення в цілеспрямованому доборі й творчому використанні різнорівневих мовних засобів, зокрема зумовлює семантико-синтаксичну структуру тексту (20, с. 151). Митець зазвичай використовує у своїх текстах загальномовні синтаксичні структури, але «їхні кількісні та якісні параметри створюють індивідуальну внутрішню стилістику» (3, с. 213).

У пропонованій статті ми проаналізуємо ті приєднувальні структури, дібрані з мови сучасної української прози для дітей, які П. Дудик кваліфікує як *власне приєднувальні конструкції* трьох логіко-синтаксичних типів – означальні, додаткові й обставинні (9, с. 205). Для зручності оперуватимемо термінами *приєднувальне речення*, *приєднувальна конструкція* як синонімічними, без лексеми «власне», і відповідно до їхньої семантики розмежовуватимемо *атрибутивні*, *об'єктні* та *обставинні приєднувальні речення (конструкції)* або *приєднувальні речення (конструкції) атрибутивної, об'єктної та обставинної семантики*.

Ілюстративний матеріал засвідчує, що приєднувальні речення найчастіше складаються переважно з означення, обставини чи додатка, які можуть мати залежні означення. Відповідно вони перебувають із ними в певних семантичних відношеннях: *Що сталося? Тільки чесно* (1, с. 24); *Ще одна скарга на вас – і будемо всіх розглядати на недраді! Разом з батьками!* (1, с. 25); *До Міри Іванівни! Швидко!* (1, с. 29).

Речення *атрибутивної семантики*, за нашими спостереженнями, і сьогодні є найпоширенішими серед приєднувальних структур у сучасних прозових творах для дітей. *Атрибутивні приєднувальні речення* вказують на ознаку суб'єкта основного речення й виражені здебільшого прикметниками або словами інших частин мови, що виконують функцію означення, напр.: *До самих сутінок чоловіки вовтузилися з ремонтом зламаной вісі. А потім пішли до сховища. Змучені й голодні* (2, с. 57). В основному реченні такі структури виконують роль конкретизатора. Названа ознака є особливо важливою для характеристики суб'єкта, її актуальність для мовця увиразнюють постпозиція й особливий інтонаційний малюнок, напр.: *З вікна лився сонячний промінь, у якому мирно плавали порошинки. Легкі й невгамовні* (2, с. 148); *Праворуч тягнувся незорий степ. Рудий від торішньої трави і рівний, мов стіл* (5, с. 6); *Маленькі курчатка одразу ж обступили м'ячик. Жовті та кумедні, такі схожі на кульбабки зі сну* (3, с. 5); *Біжить зайчик лісом, капустину котить. Круглу й апетитну* (3, с. 7).

Нерідко приєднувальні конструкції, відтворюючи найтонші та найрізноманітніші значеннєві й емоційні відтінки розмовного мовлення, ужито як ефективний засіб посилення експресивності мовлення, створення рухливості, динамічності повідомлення. Пор.: *Ось на небосхилі запалились ліхтарики зірок. Таємничі й далекі* (2, с. 5); *Характер у Злати був золотий, але росла вона напрочуд негарною. Худа, сутулувата, ніс у рудому ластовинні, волосся ріденьке й тьмяне* (2, с. 17); *Посеред ночі прокинувся Гафур-ага, повів оком туди сюди і завер: на вершині однієї з могил замість татарського сторожа чітко вимальовувалася під місяцем постать вовка. Великого, завбільшки з теля* (5, с. 8); *Найкращим танцюристом виявився заїжджий хлопець на ім'я Степан. Кучерявий і ставний* (2, с. 18).

На атрибутивну приєднувальну семантику речення вказує також сурядний сполучник *і*, ужитий на його початку. У такий спосіб відтворюють спільність змістових елементів в основному і приєднувальному реченнях: *І за мить він уже лежав на тому ж місці. Чистий і гарний* (3, с. 4); *Гадаю, хвороба педагога викликана поведінкою її учнів... І особливо однієї учениці* (1, с. 38); *На пенсію її, стару відьму! І зовсім не електронну* (1, с. 79); *Усе сталося не з Вашої вини. І не з нашої* (1, с. 79); *М'яч був новий-новісінький. І дивний-предивний. Зовсім не схожий на інші* (3, с. 2).

У мові прозових творів для дітей активно функціонують атрибутивні приєднувальні речення, поєднані з базовим реченням протиставним сполучником, що спричиняє протиставлення виокремленої в ньому ознаки іншої, яка зазвичай супроводжує названий в основному реченні суб'єкт чи об'єкт, про який найімовірніше може подумати читач, напр.: *У відвертій розмові за чаєм можна поскаржитись на батьків, і вчителі захистять, якщо зможуть. Але не на вчителів* (1, с. 32).

Сучасні українські письменники (Є. Кононенко, Т. Крюкова, М. Пономаренко, О. Петренко-Заневський, В. Рутківський та ін.), які пишуть прозу для дітей, інколи вводять до структури приєднувальної конструкції частину сталого словосполучення, фразеологізму, тоді як інша його частина міститься в попередньому реченні. У цьому разі автор використовує такий прийом підвищення експресивності викладу, як ефект невинного очікування. Читач сприймає перше речення як окреме висловлення, що виражає певну закінчену думку, напр.: *Хочеш знати, куди я йду? Світ за очі* (2, с. 76).

Своєрідний градаційний ряд можуть створювати ніби нанизвані атрибутивні приєднувальні структури, які складаються з одиничних означень: *І перетинаються. То вовчі поверх людських, то людські поверх вовчих...* (5, с. 23); *Але ж у Сніжани ніякого життя. Ні реального, ні віртуального!* (1, с. 68); *Тоді, правда, у нього був ще один кінь. Такий самий кошлатий і швидкий* (5, с. 6).

Назви об'єктів дії основного речення можуть слугувати додатковим повідомленням, що містить тільки рематичний компонент. На відміну від атрибутивних і обставинних приєднувальних конструкцій, такі одиниці вимовляються швидше, інтонаційно вони відмежовані від попереднього речення короткою, хоч і досить виразною, паузою. *Об'єктні приєднувальні речення*, що граматично складаються переважно з додатків, інколи – додатків з означеннями, виражають слова, словосполучення, оформлені як окремі речення.

Такі структури не є частотними в мові прозових творів для дітей. Названу синтаксичну функцію найчастіше виконують іменники, іменники з прийменниками, рідше – інші частини мови в синтаксичній позиції іменника. Здебільшого такі синтаксичні структури уточнюють уже названий в основному реченні об'єкт дії, при цьому часто вказуючи на тему подальшої розповіді, напр.: *Демко підійшов, уперся в землю, смикнув за дишло – і відлетів кроків на п'ять. Разом з дишлом* (5, с. 18); *Бо все одно Грицикові у Воронівці нічого робити. Ні хати, ні матері з батьком* (5, с. 18); *Значно гірше, коли люди залежні. Залежні від чого? Від горілки, від пива, чи ще від чогось* (1, с. 54); *Що ви хочете? Вуглинку, любонько. Чорну, незугарну вуглинку* (2, с. 94); *Це галіма книга. Для тупих* (1, с. 55); *Якби я вмів збирати таких дівчат, як ти, я був би Богом... Або Білим Магом* (1, с. 17); *Адже ми варимо наше чарівне зілля без найменшого перепочинку! Без сну!* (4, с. 40).

Приєднувальна конструкція об'єктної семантики може бути пов'язана з попереднім реченням за допомогою сурядного сполучника *і*, який також виражає приєднувальну семантику, напр.: *Грицик про діда знав куди більше. І не тільки про діда, а геть про всіх* (5, с. 15); *Тепер я знаю, кого візьмемо з собою. Демка. І з довбнею* (5, с. 26).

Унаслідок значного поширення в розмовному мовленні, *обставинні приєднувальні речення* представлені великою кількістю структур і в художніх текстах для дітей, кількісно вони не поступаються приєднувальним структурам атрибутивної семантики. Тут наявні майже всі типи приєднувальних речень з обставинною функцією: обставинні

приєднувальні речення *способу дії, порівняльні, міри і ступеня, місця, часу, причини*. Такі конструкції виражені здебільшого прислівниками або непрямими відмінками іменників із прийменниками чи без них, напр.:

– способу дії: *До Міри Іванівни! Швидко!* (1, с. 29); *І це зробить він, Гафур-ага. Сам, своїми руками...* (5, с. 10); *А там – вовкулака. Як ти його вхопиш? За вуха. Чи теж за хвоста. Еге ж, за хвоста...* (5, с. 28);

– порівняльні: *Сиве волосся було сховане під чепурним чепчиком, а спідниця волочилася довгим шлейфом. Як хвіст* (2, с. 87); *Прокрадався, неначе вовк. Або перевертень* (5, с. 8);

– міри і ступеня: *Ні, Демко був хлопець, як і всі. І не набагато старший від Санька з Грициком. Лише на три роки* (5, с. 18); *Ми, манюньки знаємо ВСЕ. Повною мірою* (4, с. 15);

– місця: *І по стелі цей електронний двійник ходити може? І по стелі, і по стінах* (1, с. 54); *Уперше вона була вночі не вдома. А в чистому полі з незнайомими людьми* (2, с. 47); *Хіба четвертокласниця має право ходити по стелі? По стелі, яку минулого року відремонтували? І по стінах? І по портретах?* (1, с. 33); *Вона ніколи грабель не ламає і не висмикує дишло. З воза...* (5, с. 27); *Хтось із татар нажахано зойкнув і почав розвертати коня. Подалі, подалі від цього місця* (5, с. 11); *То й де ж ти ту силу бачив? – Внизу, на старих згарищах* (5, с. 18);

– часу: *Будь якої пори там можна було заховатися. Будь якої, окрім цієї* (5, с. 6).

Обставинні приєднувальні речення уточнюють здебільшого вже названий в основному реченні об'єкт дії, нерідко вказуючи на тему подальшої розповіді, напр.: *І ще сказала: як хтось побачить тебе, Нелько, то щоб нагадали, аби ти швидше йшла до школи з батьком і з матір'ю. Неодмінно з обома батьками* (1, с. 36).

У багатьох приєднувальних реченнях прислівник може вживатися окремо або разом зі сполучником *і*, виражаючи відповідну семантику. Пор.: *До Міри Іванівни! Швидко!* (1, с. 29) і *До Міри Іванівни! І швидко!* Відсутність однієї з цих одиниць компенсується інтонаційно. Такі побудови, на думку П. Дудика, здебільшого характеризують чуттєве, драматичне мовлення (7, с. 208).

Висновкуємо про те, що в мові прозових творів для дітей з-поміж приєднувальних конструкцій обставинної семантики найбільш частотними є обставинні приєднувальні речення місця. Приєднувальні речення з локативним значенням позначають місце, де відбувається дія, локалізується предмет у просторі, указують на напрямок його руху, віддалення. Проте найчастіше такі структури уточнюють уже названий у стрижневому реченні локатив і мають приєднувальне значення.

Менш уживаними є обставинні приєднувальні речення порівняльної семантики, що якісно характеризують перебіг дії, акцентують на образності, що є ознакою порівняння, досить важливою для сприйняття тексту. Рідковживані обставинні приєднувальні речення міри і ступеня, у яких «оцінюють достатність, недостатність дії, простежують надмірний вияв певної ознаки дії» (1, с. 140). Цей обставинний компонент приєднувального речення є досить важливим для мовця.

Зрідка письменники послуговуються обставинними приєднувальними реченнями способу дії. У прямому мовленні й діалозі такі структури слугують засобом вираження експресивності усно-розмовного мовлення, передавання його інтонацій на письмі, мовної характеристики певних осіб. Майже не вживають письменники в «дитячих» текстах обставинні приєднувальні речення часу й мети.

Отже, обставинні синтаксеми у структурі приєднувальних конструкцій сприяють посиленню загальної експресивності викладу, створенню ефекту невинного очікування. Читач отримує певну інформацію, яка зазнає істотних змін після її уточнення приєднувальним реченням.

Для всіх структурних різновидів приєднувальних конструкцій, у яких сполучним засобом між основним і приєднувальним реченням слугує вставне слово, спільною є

семантика додаткового повідомлення, на яку нашаровано додаткові значеннєві відтінки. Таких речень небагато в досліджуваних текстах, проте помітно, що кожен зі сполучних засобів по-своєму увиразнює функції приєднуваних речень. Пор.: *Одні сліди там лишилися. І знаєш які? Мабуть, людські* (5, с. 23); *А хто перевірить, яка вона? Може, десята, а може, й сота* (5, с. 35); *Ти не гірший за інших. Щоправда, і не кращий* (2, с. 37).

Висновки та перспективи дослідження. Джерелом приєднувальних структур атрибутивної, об'єктної та обставинної семантики є розмовне мовлення. Уживання цих приєднувальних речень у художніх творах спричиняє орозмовлення контекстів, їхню експресивізацію. Досліджувані синтаксичні одиниці належать до сфери стилістичного синтаксису, оскільки слугують для вираження різноманітних стилістичних відтінків, надання мовленню емоційності, виразного експресивного ефекту.

Комунікативно-прагматичний потенціал приєднувальних конструкцій досить високий: вони роблять мовлення чіткішим, яскравішим, слугують засобом підвищення його впливу на маленького читача, що й зумовлює поширення їх у художньому стилі, зокрема в мові прозових творів для дітей.

3-поміж указаних типів приєднувальних речень письменники, які пишуть для дітей, досить продуктивно використовують приєднувальні структури з атрибутивною та обставинною семантикою, зрідка – речення об'єктної семантики.

Перспективу подальших наукових пошуків убачаємо в дослідженні приєднувальних структур на рівні складного речення в мові прозових творів для дітей.

Список використаної літератури

1. Богатько В. В. Явища еліпсису в мові сучасної української публіцистики : дис. ...канд. філол. наук : спец. 10.02.01 / НАН України ; Інститут української мови. Вінниця, 2005. 175 с.
2. Богатько В. В. Синтаксис і стилістика неповних речень у мові сучасної української періодики : навч. посіб. для спецкурсу. Вінниця : Нова Книга, 2010. 176 с.
3. Вакуленко Г. М., Теплуха В. В. Складнопідрядні речення з присубстантивовано-означальними частинами в художньому мовленні Євгена Гуцала. *Література та культура Полісся. Серія «Філологічні науки»*. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2018. Вип. 91. № 10. С. 213–221.
4. Герман В. В., Кириленко Н. І. Складнопідрядні приєднувальні речення: синтаксичний статус. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Вип. 27(2). С. 9–14.
5. Городенська К. Сполучникова реалізація семантико-синтаксичних відношень у складносурядних реченнях. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія*. Вінниця, 2009. Вип. 11. С. 8–15.
6. Гурко О. Приєднувальні конструкції як засіб імплікування ствердження. *Рідний край*. 2014. № 2(31). С. 117–119.
7. Дудик П. С. Із синтаксису простого речення: навч. посіб. Вінниця : ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 1999. 297 с.
8. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.
9. Дудик П. С. Синтаксис сучасного українського розмовного літературного мовлення (Просте речення; еквіваленти речення). Київ : Наук. думка, 1973. 288 с.
10. Жайворонок В. В. Складнопідрядні конструкції в українській усній та письмовій літературній мові : автореф. дис. ...канд. філол. наук : 10.661. Київ, 1970. 25 с.
11. Жайворонок В. В. Граматична природа складнопідрядних конструкцій усного літературного мовлення. *Мовознавство*. 1970. № 4. С. 33–38.
12. Завальнюк І. Я. Структура та стилістичні параметри вживання складнопідрядних конструкцій у сучасному українському газетному мовленні. *Лінгвістичні студії* : зб. наук. праць. Донецьк, 2008. Вип. 17. С. 199–206.
13. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови: Синтаксис. Донецьк : ДонДУ, 2001. 662 с.
14. Івкова Н. Структурна та функціонально-семантична специфіка приєднувальних конструкцій у текстах публіцистичного стилю. *Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії*. Рівне, 2005. Вип. 13. С. 53–56.
15. Каранська М. У. Приєднувальний зв'язок у синтаксичній одиниці спілкування. *Наукові записки Житомирського державного педагогічного інституту імені Івана Франка. Серія: Лінгвістика*. Житомир, 1959. С. 3–16.
16. Конюхова Л. І. Явище парцеляції в мові сучасних засобів масової комунікації : дис. ...канд. філол. наук : 10.02.01 / Львівський держ. ун-т ім. Івана Франка. Львів, 1999. 174 с.

17. Коцюбовська Г. А. Приєднувальні конструкції : функціонально-текстовий аспект : дис. ...канд. філол. наук : 10.02.01 / Дніпропетровський нац. ун-т. Дніпропетровськ, 2002. 165 с.
18. Кучер А. С. Структура та функції парцельованих і приєднувальних конструкцій у сучасній лінгвістиці. *Лінгвістика*. 2017. № 1(36). С. 145–156.
19. Крот Д. Т. Приєднувальні конструкції у мовленні. *Мовознавство*. 1971. № 3. С. 69–73.
20. Пасік Н. Лінгвістичний аналіз художнього тексту : навч. посіб. Ніжин, 2003. 207 с.
21. Топчий Л. М. До питання про приєднування як різновид синтаксичного зв'язку. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2020. № 45. Т. 1. С. 81–84.
22. Українська мова: енциклопедія / Редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О., Зяблюк М. П. та ін. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Українська енциклопедія, 2004. 824 с.
23. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 408 с.
24. Шульжук Н. Складнопriєднувальні конструкції у структурі діалогічної єдності. *Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії* : зб. наук. праць. Рівне, 2004. Вип. 12. С. 22–23.
25. Христіанінова Р. Складнопriєднані речення, побудовані з використанням технік «пiєднаного приєднання». *Українська мова*. 2009. № 1. С. 3–14.

Список використаних джерел

1. Кононенко Є. Нея, яка ходить по стелі. Київ : Грані-Т, 2008. 80 с.
2. Крюкова Т. Ш. Гордівниця. Харків : Видавництво «Ранок», Веста, 2004. 100 с.
3. Пономаренко М. Як м'яч став веселим: Казки. Тернопіль : Навчальна книга-Богдан. 2007. 16 с.
4. Петренко-Заневський О. Сіма йде до манюньки: для молодшого шкільного віку. Київ : Сіма видає, 2007. 16 с.
5. Рутківський В. ДЖУРИ КОЗАКА ШВАЙКИ. Історична трилогія для дітей. Книга 1. Видання третє. Київ : Вид-во «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», 2011, 365 с.

References

1. Bohatko, V. V. (2005). *Yavyshcha elipsysu v movi suchasnoi ukrainiskoi publitsystyky* (Phenomena of ellipsis in the language of contemporary Ukrainian journalism). PhD dissertation (Ukrainian language). Vinnytsia, 175 (in Ukr.).
2. Bohatko, V. V. (2010). *Syntaksys i stylistyka nepovnykh rechen u movi suchasnoi ukrainiskoi periodyky* (Syntax and style of incomplete sentences in the language of modern Ukrainian periodicals). Vinnytsia: Nova Knyha, 176 (in Ukr.).
3. Vakulenko, H. M. & Teplukha, V. V. (2018). Skladnopriєdriadni rechennia z prysubstantyvovano-oznachalnymy chastynamy v khudozhnomu movlenni Yevhena Hutsala (Compound subordinate clauses with subjective and determinative parts in Yevhen Hutsal's artistic speech). In: *Literatura ta kultura Polissia. Seriia «Filolohichni nauky»*, 91, 10, 213–221 (in Ukr.).
4. Herman, V. V. & Kyrylenko, N. I. (2023). Skladnopriєdriadni pryiednuvalni rechennia: syntaksychni status (Complex connecting sentences: syntactic status). In: *Zakarpatski filolohichni studii*, 27, 2, 9–14 (in Ukr.).
5. Horodenska, K. (2009). Spoluchnykova realizatsiia semantyko-syntaksychnykh vidnoshen u skladnosuriadnykh rechenniakh (Conjunctive realisation of semantic and syntactic relations in complex sentences). In: *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Seriia: Filolohiia*, 11, 8–15 (in Ukr.).
6. Hurko, O. (2014). Pryiednuvalni konstruksii yak zasib implikuvannia stverdzhennia (Connecting constructions as a means of implying an assertion). In: *Ridnyi kraj*, 2 (31), 117–119 (in Ukr.).
7. Dudyk, P. S. (1999). Iz syntaksysu prostoho rechennia (From the syntax of a simple sentence). Vinnytsia: VDPU imeni Mykhaila Kotsiubynskoho, 297 (in Ukr.).
8. Dudyk, P. S. & Prokopchuk L. V. (2010). Syntaksys ukrainiskoi movy (Syntax of the Ukrainian language). Kyiv: VTs «Akademii», 384 (in Ukr.).
9. Dudyk, P. S. (1973). Syntaksys suchasnoho ukrainiskoho rozmovnoho literaturnoho movlennia (Proste rechennia; ekvivalenty rechennia) (Syntax of modern Ukrainian colloquial literary speech (Simple sentence; sentence equivalents)). Kyiv: Nauk. dumka, 288 (in Ukr.).
10. Zhaivoronok, V. V. (1970). Skladnopriєdnuvalni konstruksii v ukrainiskii usnii ta pysmovii literaturnii movi (Compound constructions in the Ukrainian spoken and written literary language). Extended abstract of PhD dissertation (Ukrainian language). Kyiv, 25 (in Ukr.).
11. Zhaivoronok, V. V. (1970). Hramatychna pryroda skladnopriєdnuvalnykh konstruksii usnoho literaturnoho movlennia (The grammatical nature of complex compound constructions in oral literary speech). In: *Movoznavstvo*, 4, 33–38 (in Ukr.).
12. Zavalniuk, I. Ya. (2008). Struktura ta stylistychni parametry vzhyvannia skladnopriєdnuvalnykh konstruksii u suchasnomu ukrainiskomu hazetnomu movlenni (Structure and stylistic parameters of the use of complex compound constructions in modern Ukrainian newspaper speech). In: *Linhvistychni studii*, 17, 199–206 (in Ukr.).

13. Zahnitko, A. P. (2001). *Teoretychna hramatyka ukrainskoi movy: syntaksys* (Theoretical grammar of the Ukrainian language: Syntax). Donetsk: DonDU, 662 (in Ukr.).
14. Ivkova, N. (2005). Strukturna ta funktsionalno-semantychna spetsyfika pryednuvalnykh konstrukttsii u tekstakh publitsystychnoho styliu (Structural and functional-semantic specificity of connecting constructions in texts of journalistic style). In: *Aktualni problemy suchasnoi filolohii. Movoznavchi studii*, 13, 53–56 (in Ukr.).
15. Karanska, M. U. (1959). Pryednuvalnyi zviazok u syntaksychnii odyntsi spilkuvannia (Connecting link in the syntactic unit of communication). In: *Naukovi zapysky Zhytomyrskoho derzhavnoho pedahohichnoho instytutu imeni Ivana Franka. Serii: Lnhvistyka*, 3–16 (in Ukr.).
16. Koniukhova, L. I. (1999). *Yavyshe partseliatsii v movi suchasnykh zasobiv masovoi komunikatsii* (The Phenomenon of Parcelation in the Language of Modern Mass Communication). PhD dissertation (Ukrainian language). Lviv, 174 (in Ukr.).
17. Kotsiubovska, H. A. (2002). Pryednuvalni konstrukttsii: funktsionalno-tekstovyi aspekt (Joining constructions: functional and textual aspect). PhD dissertation (Ukrainian language). Dnipropetrovsk, 165 (in Ukr.).
18. Kucher, A. S. (2017). Struktura ta funktsii partselovanykh i pryednuvalnykh konstrukttsii u suchasni lnhvistytsi (Structure and Functions of Partition and Connecting Constructions in Modern Linguistics). In: *Lnhvistyka*, 1(36), 145–156 (in Ukr.).
19. Krot, D. T. (1971). Pryednuvalni konstrukttsii u movlenni (Connecting constructions in speech). In: *Movoznavstvo*, 3, 69–73 (in Ukr.).
20. Pasik, N. (2003). Lnhvistychnyi analiz khudozhnoho tekstu (Linguistic analysis of the literary text). Nizhyn, 207 (in Ukr.).
21. Topchyi, L. M. (2020). Do pytannia pro pryednuvannia yak riznovyd syntaksychnoho zviazku (To the question of joining as a kind of syntactic connection). In: *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Serii: Filolohii*, 45, 1, 81–84 (in Ukr.).
22. Rusanivskiy, V. M., Taranenko, O. O. & Ziabliuk, M. P. (Ed.) (2004). *Ukrainska mova: entsyklopediia* (Ukrainian language: encyclopaedia). Kyiv: Ukrainska entsyklopediia, 824 (in Ukrainian).
23. Shulzhuk, K. F. (2010). *Syntaksys ukrainskoi movy* (Syntax of the Ukrainian language). Kyiv: VTs «Akademii», 408 (in Ukr.).
24. Shulzhuk, N. (2004). Skladnopryednuvalni konstrukttsii u strukturi dialohichnoi yednosti (Compound constructions in the structure of dialogical unity). In: *Aktualni problemy suchasnoi filolohii. Movoznavchi studii*, 12, 22–23 (in Ukr.).
25. Khrystianinova, R. (2009). Skladnopidriadni rechennia, pobudovani z vykorystanniam tekhniki «pidriadnoho pryednannia» (Compound subordinate clauses constructed using the techniques of “subordinating joining”). In: *Ukrainska mova*, 1, 3–14 (in Ukr.).

List of used sources

1. Kononenko, Ye. (2008). *Nelia, yaka khodyt po steli* (Nelya, who walks on the ceiling). Kyiv: Hrani-T, 80 (in Ukr.).
2. Kriukova, T. Sh. (2004). *Hordivnytsia* (Proud woman). Kharkiv: Vydavnytstvo «Ranok», Vesta, 100 (in Ukr.).
3. Ponomarenko, M. (2007). *Yak miach stav veselym* (How the ball became cheerful). Ternopil: Navchalna knyha-Bohdan, 16 (in Ukr.).
4. Petrenko-Zanevskiy, O. (2007). *Sima yde do maniunky* (Sima goes to the baby). Kyiv: Sima vydaie, 16 (in Ukr.).
5. Rutkivskiy, V. (2011). *DZhURY KOZAKA ShVAIKY. Istorychna trylohiia dlia ditei*. Knyha 1. Vydannia tretie. (The Journeys of a Cossack Seamstress: A historical trilogy for children). Kyiv: Vyd-vo «A-BA-BA-HA-LA-MA-HA», 365 (in Ukr.).

CONNECTING SENTENCES AS A MEANS OF VERBALIZING AN ARTISTIC PRESENTATION

(ON THE MATERIAL OF MODERN UKRAINIAN PROSE FOR CHILDREN)

Valentyna Bohatko, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor

of the Department of Ukrainian language,

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskiy State Pedagogical University

(Vinnitsia, Ukraine)

e-mail: bogatkovv@i.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3634-9488>

Abstract. Introduction. *The article emphasizes that connective constructions are uniform in structure across all speech styles. It is clarified that these sentences differ only in the degree of their use of structural types in various styles. It is noted that they are most characteristic of the artistic style. Despite a thorough study of connective structures in different stylistic varieties, there is currently no*

specialized research dedicated to investigating connective constructions in the language of modern Ukrainian prose works for children, studying the stylistic potential of such structures. This underscores the relevance of the proposed article.

The purpose. The goal of the article was to clarify the semantic structure and stylistic functions of connective sentences in the language of contemporary Ukrainian prose for children.

To achieve this goal, the article illuminates the concept of connective linkage in the views of Ukrainian scholars; analyzes, using illustrative material, the structural and semantic features of connective structures; highlights the peculiarities of their structural renewal, functional-stylistic possibilities; identifies the most commonly used types of connective constructions in the language of modern Ukrainian prose, considering the means of connection between main and connective sentences.

Results. Various current approaches in Ukrainian linguistics to interpreting the term “joining” have been analyzed. It has been demonstrated that “joining” is a type of syntactic connection based on the relationship of semantic-grammatical independence of the main predicative part and the semantic and grammatical inclination towards it of the connecting part.

It has been established that the use of connective sentences in fictional texts is associated with the particular relevance, for the speaker, of certain characteristics of the subject or predicate of the main sentence, their significance for the development of the narrative, and the characterization of a specific character.

It is clarified that connective sentences are organic primarily for oral speech, and their use in written text gives the narrative a distinctive tone.

It is traced that a connective sentence emerges in the speaker’s consciousness during the pronunciation of the base sentence or after it. The connective sentence forms a semantic unity with the base, having a distinct intonation. However, in written speech, the appearance of a connective construction is not spontaneous or random but is determined by the author’s communicative purpose.

Attention is drawn to the main means of connection between the connective sentence and the main one, as well as the genre-stylistic and communicative-pragmatic factors influencing the choice of the connective construction.

The most commonly used types of the mentioned constructions, characterized by specific formal-syntactic and semantic-syntactic organization, have been identified. Using specific illustrative material, connective sentences of attributive, objective, and adverbial semantics in the language of contemporary fictional prose for children have been analyzed. The frequency of their use by writers in fictional texts has been determined. It is proven that in the language of prose works for children, connective constructions give the speech a specific intonational pattern characterized by fragmentary structure and variations in sound intensity.

The specificity of creating an expressive effect through connective sentences in the language of prose works for children has been determined.

Originality. For the first time, connective structures of attributive, objective, and adverbial semantics have been described based on the material of fictional prose for children.

Conclusions. It has been found that the source of connective structures with attributive, objective, and adverbial semantics is spoken language. Such structures belong to units of expressive syntax and serve as a stylistic device to express various expressive-stylistic nuances.

It is noted that among the mentioned types of connective sentences, writers quite productively use structures with attributive and adverbial semantics, while sentences with objective semantics are used less frequently.

Key words: syntactic unit, semantic-syntactic structure of a sentence, attributive, objective, adverbial clauses with semantics of attribution, object, circumstance, communicative-pragmatic potential, expressive effect, language of prose for children.

Надійшла до редакції: 27.09.23.

Прийнято до друку: 26.11.23.